VIIKONVAIHDE

PASSIPAIKALLA

Mahdikas vapauttaja

Me kaikki tunnemme maan, joka tunkeutui suvereeniin naapuriinsa liittämään itseensä sen alueita. Kerrataan taas tapahtumia.

Tämä maa ei virallisesti hyökännyt. Rajan yli tunkeutuivat vapaaehtoiset entiset sotilaat armeijasta eronneiden upseerien johdolla. Maan hallitus kyllä tiesi hankkeesta ja rahoitti sitä.

Taustalla olivat taloudelliset tekijät, kuten sodissa yleensä. Hyökkääjät itse selittivät olevansa turvaamassa maanmiestensä asemaa vakiintumattomassa valtiossa, jossa ääriainekset olivat laittomasti kaapanneet vallan.

Valloitetulla alueella käytiin sotaa, jota ei kutsuttu sodaksi. Molemmin puolin syyllistyttiin käsittämättömiin raakuuksiin. Länsivallat asettivat hyökkääjälle pakotteita.

Tulkaa hakemaan oppia

Monet hyökkäysarmeijan miehet saivat nosteen uralleen. Eräästä organisaattorista tuli salaisen poliisin kautta maan presidentti. Kaksi hyökkäyssoturia nimitettiin pitkäaikaisiksi kuvernööreiksi raja-alueelle.

Hyökkääjä oli tietysti Suomi itsenäisyytensä alkuhämärässä. Kohteena oli Venäjä, joka silläkin kertaa antoi Suomi-pojalle lopulta turpiin.

Aunuksen veteraanien asia ei ole päässyt unohtumaan. Esimerkiksi historian dosentti **Jussi Niinistön** tieteellinen työ on merkittävältä osalta Aunuksen ”retkeläisten” kunnian kiillotettua ylläpitoa.

Nykyisin Jussi Niinistö on eduskunnan puolustusvaliokunnan puheenjohtaja sekä perussuomalaisten varapuheenjohtaja ja puheenjohtaja **Timo Soinin** kruununprinssi. Ukrainaan hyökänneen Venäjän kannattaa käydä kysymässä Suomen eduskunnasta neuvoa, miten naapurin kimppuun hyökkäämisestä voidaan rakennella länsimaisen kulttuurin hyväksymiä sankaritarinoita.

Pakko pyöräillä

Ympäristöministeri **Ville Niinistö** (vihr.) heittäytyi vapaalle ennen aikojaan. Hallituksen ydinvoimapäätös suunniteltiin torstaiksi, mutta Niinistö kuvautti itsensä jo alkuviikosta polkupyörän selässä symbolina ministeriauton menetykselle.

Pakko oli hypätä pyörän satulaan, kun entinen muija vei auton mukanaan Ruotsiin, vaikka Ville oli mielestään ovelasti piilottanut sen eduskunnan autotallin syövereihin.

Ville Niinistö joutuu nyt valitsemaan puolensa vihreiden perimmäisessä linjariidassa. Osmo Soininvaara ajaa vaihdepyörällä. **Satu Hassin** mielestä pyörässä ei saa olla vaihteita eikä ketjuja saa rasvata, koska se venyttää hiilijalanjälkeä.

Eduskunnan puhemiesneuvosto teki Ville Niinistölle ilkeän tempun, kun ydinvoimalakeskustelu irrotettiin budjettipuheiden yhteydestä torstain kyselytunnille. Hallituksesta irronnut ministeri ei voi istua ministeriaitiossa mutta ei hän kysyäkään voi, todettiin vasemmistoliiton **Paavo Arhinmäen** tapauksessa.

Pikkuhiljaa partaalla

Monet hallituskumppanit kehuivat Ville Niinistöä, kuten poliittista vainajaa kuuluu. **Mirja Vehkaperä** (kesk.) totesi happamasti, että Niinistön päähän sovitellaan kultaista kruunua.

Mutta **Heikki Autto** (kok.) muistutti, että ympäristöasioissa tarvitaan meillä 21 000 lupaa. Niistä vain tuhat on EU:n määräämiä ja loput suomalaisten omaa keksintöä.

Budjettikeskustelu on ollut tavallista hämmentyneempää. Ei tiedetä, kuka budjetin lopulta valmiiksi rakentaa.

Juha Sipilä (kesk.) ihmetteli edelliseltä hallitukselta suoraan kopioituja epärealistisia tavoitteita. **Sinuhe Wallinheimo** (kok.) vastasi ylpeästi, että keskinkertaisilla tavoitteilla saavutetaan keskinkertaisuutta.

Pääministeri **Alexander Stubb** (kok.) myönsi, että Suomen saattaminen nousuun ei tule tapahtumaan tämän hallituksen aikana. Mutta demarien uusi naistähti **Tytti Tuppurainen** vakuutti, että euroalue alkaa olla pikkuhiljaa elpymisen partaalla.

PEKKA ALAROTU

MT 50 VUOTTA SITTEN – LA 19.9.

Työpaikkaa hakiessa hattu auttaa, mainostettiin MT:ssä syyskuussa 1964.

Sadonkorjuu pahasti kesken

Viime aikojen sääolot ovat eri puolilla maata hidastuttaneet sadonkorjuuta. Nimenomaan myöhäisempien lajikkeiden korjuu ja puinti on etelässäkin kesken puhumattakaan maan pohjoisosista, missä lisäksi halla on vikuuttanut paikoin pahastikin kasvustoja. Yleisenä vaikutelmana näyttää olevan toteamus, jonka mukaan etelässä tähän mennessä puiduista ja korjatuista eristä saadaan tyydyttävästi siemeneksi kelpaavaa tavaraa.

Lihattomia päiviä lihamaassa

Argentiinan hallitus on hiljattain suositellut, että maan asukkaat pitäisivät kaksi ”lihatonta” päivää viikossa turvatakseen lihan viennin, onhan liha tärkeimpiä Argentiinan vientiartikkeleista. Viime aikoina on nimittäin Argentiinan lihankulutus noussut sen tuotantoa nopeammin. Tästä johtuen katsottiin lihan viennin osuuden, joka tätänykyä käsittää noin 19 % koko viennistä, voivan laskea haitallisessa määrin.

jatkoa edelliseltä sivulta

JAANA KANKAANPÄÄ

Muistisairaudet ja vanhuuden vaivat ovat yleistyneet kuolinsyinä. Uurnaholvi Helsingin Hietaniemen hautausmaalla.

Yhä useampi kuolee kotiinsa

Ihmisen vaarallisin elinpäivä on ensimmäinen. Kaupungissa elinajanodote lupaa miehille lähes vuoden enemmän elinaikaa kuin maaseutukunnissa. Kirkkokuorossa veisaaminen pidentää elämää.

Kotona kuoleminen on yleistynyt.

Vuonna 1980 kotiin kuoli 13 prosenttia kaupunkilaisista ja 15,4 prosenttia maaseutukuntien asukkaista. Vuonna 2012 kotiin, asunnolle tai kesämökille kuoli 20,1 prosenttia kaupunkilaisista ja 17,8 prosenttia maaseutumaisissa kunnissa asuvista, Tilastokeskus kertoo.

Ollaan siis palaamassa entiseen.

Maaseudulla kotikuolema oli tavallinen 1900-luvun puoliväliin asti, kertoo **Hilkka Sandin** väitöskirja.

”Kuolemat siirtyivät kotoa ensin sairaalaan, nyt suunta on myös takaisin”, sanoo tutkimusprofessori **Mika Gissler** Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta.

Loppu sairaalassa

Esimerkiksi kroonisesti sairaat palaavat kotiin kuolemaan kotisairaanhoidon tuella, kun todetaan, ettei parannuskeinoa ole.

”Sitten vain lievitetään kipua ja tehdään lopusta niin hyvä kuin voidaan”, Gissler sanoo.

Suurin osa suomalaisista kuolee kuitenkin sairaaloissa ja terveyskeskuksissa.

Vuonna 1980 kolme neljäsosaa kaupunkilaisista kuoli sairaalaan, nyt enää 67 prosenttia. Maaseudulla sairaaloiden ja terveyskeskusten osuus on pitkään ollut noin 70 prosenttia.

Kuolema muuttuu

Suomalaisen kuoleman kuva on muuttunut nopeasti.

”Suomalaiset kuolevat yhä vanhempina ja erilaisten syiden takia kuin aiemmin”, sanoo gerontologian professori **Marja Jylhä** Tampereen yliopistosta.

Viime vuosisadan alussa tappajia olivat infektiotaudit: ripuli, keuhkokuume, tuberkuloosi ja tulehtuneet haavat. Lapsikuolleisuus oli suurta ja elinikä lyhyt.

Toisin on nykyään: vuonna 2012 kuoli eniten 85–89-vuotiaita. Yli satavuotiaiden määrä on 16-kertaistunut 30 vuodessa.

Sydän- ja verisuonitaudit ovat kuolemansyiden ykkönen. Seuraavaksi tulevat syövät.

”Suomessa syöpäkuolleisuus on OECD-maiden alhaisempia, mutta sydän- ja verisuonitautikuolleisuus keskiarvoa korkeampaa. Sydän- ja verisuonitauteihin ehditään usein kuolla ennen kuin syöpä tulee”, Gissler sanoo.

Riskinotto näkyy

Tapaturmiin kuollaan Suomessa huomattavasti enemmän kuin muualla Länsi-Euroopassa. Syynä lienee miehinen, alkoholilla höystetty riskinoton kulttuuri.

Riskinoton kulttuuri selittää eroa suomenruotsalaisten ja suomenkielisten välillä. Suomenruotsalaisilla jopa työtapaturmia on vähemmän kuin suomenkielisillä.

Yhä useampi kuolee muistisairauksiin ja vanhuuden vaivoihin. Väestön ikääntyminen ja elinajan piteneminen kiihdyttävät trendiä.

Tilastokeskuksen mukaan dementiakuolemien määrä on kasvanut viidessä vuodessa 40 prosenttia. 2012 dementia aiheutti 14 prosenttia kuolemista.

Määrä kasvaa

Viime syyskuussa kuoli vähiten ihmisiä koko vuonna, 3 985. Eniten kuoli maaliskuussa, 4 802.

Talvella infektiot vievät ikääntyneitä. ”Vanhalle ja sairaalle voi olla viimeinen niitti, kun influenssa-aalto tulee”, Gissler sanoo.

Viime vuonna kuoli 51 470 suomalaista, hieman enemmän kuin Porvoossa on asukkaita.

Kuolleita oli paljon: Tilastokeskuksen mukaan määrä on ollut suurempi vain vuonna 2012, sotavuosina ja 1920-luvulla. Gisslerin mukaan syynä on kansakunnan kasvu.

Mopo vie poikia

Ihmisen vaarallisin elinpäivä on ensimmäinen.

Sen jälkeen kuolleisuus laskee, kunnes pojilla alkaa nousta 15-vuotiaana, kun alle saadaan mopo ja testosteroni panee temppuilemaan sillä. Tytöillä mopoikä ei Gisslerin mukaan nosta kuolleisuutta yhtä paljon.

Gisslerin mukaan Suomen kipukohta on nuorten poikien ja miesten kuolemat.

20 ikävuoden jälkeen itsemurhat ja mielenterveyden häiriöt alkavat nostaa nuorten kuolleisuutta ja sairastavuutta.

Kuolleisuus alkaa nousta jyrkemmin miehillä 55-vuotiaana ja naisilla 63-vuotiaana, sydän- ja verisuonitautien sekä syöpien määrä kasvaa.

Kaupungissa lisävuosi

Maaseutukunnissa elinajanodote on lyhyempi kuin kaupungissa, Tilastokeskus kertoo. Erot maakuntien välillä ovat isommat kuin erot maaseudun ja kaupungin välillä.

Eroja selittää moni tekijä.

Gissler kertoo, että suurissa kaupungeissa on ylikuolleisuutta, eli maan keskiarvoa korkeampaa kuolleisuutta. Esimerkiksi Helsinkiin kasautuu päihde- ja sosiaalisia ongelmia.

Asutuskeskuksissa asuu enemmän nuoria ihmisiä kuin maaseudulla. Maaseudulle palataan viettämään eläkeikää, mikä nostaa kuolleisuutta.

Kuoro pidentää elämää

Pähkinäsaaren rauhan raja halkaisee maan edelleen: Itä- ja Pohjois-Suomi erottuvat geneettisesti historiallisesti vauraammasta lännestä ja etelästä.

Tehokas terveydenhuolto kuitenkin vähentää geneettisen eron vaikutusta. Terveystapojen ero on nykyään geenejä tärkeämpi: kuinka paljon tupakoidaan, juodaan alkoholia, liikutaan ja miten terveellisesti syödään.

”Hyvät terveystavat yleistyvät ensin kaupunkien koulutetuilla naisilla ja leviävät sitten periferiaan, viimeisenä vähemmän koulutetuille miehille maaseudulla”, Gissler sanoo.

Elinajanodotteeseen vaikuttavat Gisslerin mukaan myös yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma. Aktiivinen elämänote, kuten omaehtoinen kulttuurin harrastaminen, pidentää elämää.

”Pisimpään elää ruotsinkielisellä maaseudulla asuva korkeakoulutettu nainen, joka käy kirkkokuorossa”, Gissler havainnollistaa.

PAULA LIESMÄKI

Sairaalassa synnytys oli vaarallista sata vuotta sitten

Suomessa kuoli viime vuonna vähemmän imeväisikäisiä lapsia kuin koskaan aiemmin itsenäisyyden aikana. Alle vuoden ikäisenä kuoli 102 lasta.

Imeväisiä kuolee nyt maaseudulla vähemmän kuin kaupungeissa.

”Maaseudulla lapset tehdään nuorempina kuin kaupungeissa. Ensisynnyttäjä on maaseudulla 26–27-vuotias, Helsingissä 32-vuotias, korkeakoulutuksen saanut 34-vuotias. Mitä vanhempi äiti, sitä isommat riskit niin äidille kuin lapselle”, sanoo tutkimusprofessori **Mika Gissler**.

Suomi on maailman huippua imeväisikäisten vähäisissä kuolemissa. Kuolemia on vähentänyt terveydenhuollon kehitys.

”Lähinnä ennenaikaisina syntyneiden lasten hoito on kehittynyt varsin nopeasti”, Gissler sanoo.

”Sata vuotta sitten sairaalassa synnyttäminen oli vaarallista. Sairaalasynnytyksissä oli korkeampi kuolleisuus kuin kotisynnytyksissä.”

Silloin kotona synnyttäminen oli normaalia. Sairaaloissa synnyttävät olivat huono-osaisia, jopa ”epäilyttäviä” naisia.

PAULA LIESMÄKI

Vastasyntyneiden keskimääräinen elinajanodote, vuotta

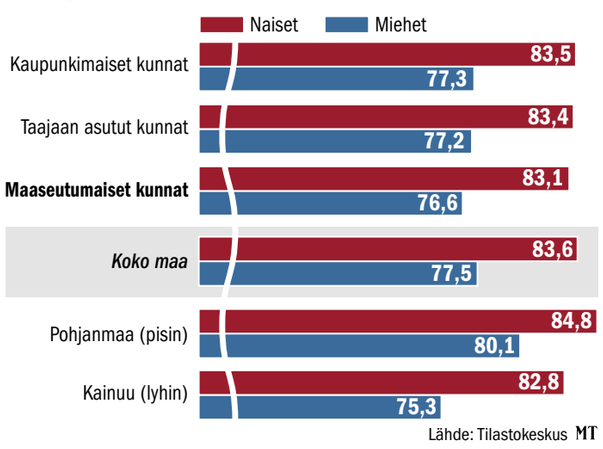

Lähde: Tilastokeskus MT

TILASTOT

Kaupungin ja maaseudun raja hämärtyy

Käytetyssä tilastollisessa kuntaryhmityksessä kunnat on jaettu maaseutumaisiin, taajaan asuttuihin ja kaupunkimaisiin kuntiin. **Kuntaliitokset** hämärtävät rajaa kaupungin ja maaseudun välillä. Esimerkiksi kaupunkimaiseen Kouvolaan liittyivät 2009 kaupunkimainen Kuusankoski, taajaan asutut Anjalankoski, Elimäki ja Valkeala sekä maaseutumainen Jaala.